

MONTÁZS projekt

A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai
és közszolgáltatások hozzáférhetőségének
kialakítása, fejlesztése
EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001

Nemzeti Foglalkoztatási- és Szociálpolitikai Központ

Közhasznú Nonprofit Kft.

székhely: 1138 Budapest, Váci út 191.
telefon (+36 1) 450 3230; fax: (+36 1) 450 3235
e-mail: titkarsag@fszk.hu; http: www.fszk.hu

Nyilvántartásba vételi szám: E-000892/2014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TEAM 2019. 04.01-

TEAM KONCEPCIÓ

- **Mi indokolta a TEAM-ek létrehozását?**
- A diagnosztizált autizmussal élők száma jelentős mértékben emelkedik.
- Autista gyermekek és felnőttek a közszolgáltatások minden területén jelen vannak, és szükségleteiknek megfelelő szolgáltatásokra van szükségük.
- A szolgáltatások és ellátás minősége meghatározza az érintettek életét és életminőségét.
- A beilleszkedés elősegítése az egész társadalom egyensúlyát, harmóniáját befolyásolja.
- A szakemberek és az intézmények csak kis számban és változó mértékben készültek fel az autizmus-specifikus szolgáltatásokra.
- Bővíteni szükséges azt a szakmai támogató tanácsadói hálózatot, amely képes autizmus-specifikus tudást és tapasztalatot átadni az intézményekben dolgozó szakembereknek.
- **Ezért...**
- Bővíteni szükséges azt a szakmai támogató tanácsadói hálózatot, amely képes autizmus-specifikus tudást és tapasztalatot átadni az intézményekben dolgozó szakembereknek.
- Modellprogramot dolgozunk ki szakmai tanácsadói munkacsoportok létrehozására.
- A modellprogram keretében 10 Területi Autizmus Munkacsoportot (TEAM) állítunk fel, amelyek területi hatókörrel támogatják a közszolgáltatást nyújtó intézményeket.

HOGYAN BIZTOSÍTJA A TEAM A SZOLGÁLTATÁSOKAT?

- A TEAM munkatársai várják a szakemberek és intézmények jelentkezését.
- A kérés jellegétől függően a TEAM-ek:
- Konzultációt, szupervíziót, tanácsadást, esetmegbeszélést nyújtanak.
- Helyi helyzetfeltárást végeznek, mely alapjá segítik a helyi stratégia kialakítását.
- Előadást, képzést, workshopot tartanak.
- Gyakorlati segítséget nyújtanak problémás helyzetek megoldásában.
- Információt nyújtanak.
- Módszertani tanácsadást nyújtanak.
- Szakmai közvetítéssel támogatják a kapcsolatok építését az egyes szereplők felé.

KI AZ AUTISTA?

- Kívülről nem látható
- Azonos diagnózisuk ellenére ezek a gyerekek nagyon különbözőek
- Személyiségük legalább annyira eltér, és egyedi, mint bármelyik másik gyereké
- Sajátos nehézségeik és erősségeik is nagyon különbözőek lehetnek

MIT MOND A TUDOMÁNY?

Fogalmak

- **Autizmus/autizmus spektrum zavar:** az idegrendszeri fejlődés zavara, amely etiológiai hátterét és jellegzetes viselkedéses mintázatait tekintve egyaránt heterogén. Egységességét az úgynevezett „autisztikus triász/diád” adja (BNO-10; [2]; DSM-5; [1]). Az autizmus spektrumába tartozó állapotok egész életen át befolyásolják a fejlődést és a viselkedést. Az összetett biológiai háttér közvetlenül jelenleg nem befolyásolható, azonban az egyénre szabott, autizmus-specifikus, komprehenzív, pedagógiai-pszichológiai beavatkozások jelentős fejlődést, életminőség javulást eredményezhetnek.
- **Autizmus spektrum:** az autizmus klinikai képe rendkívül változatos, egyénen belül és egyének között is erősen variál. Az állapotot jelenleg tehát multidimenzionális spektrumként értelmezzük, ahol a nagyfokú heterogenitáshoz vezető legfontosabb dimenziók: az életkor, az autizmus súlyossága, az intelligenciaszint, a beszéd és a beszédértés szintje, a személyiség, a környezeti hatások (pl. családi miliő, terápia intenzitása és minősége), valamint a társuló betegségek, zavarok. Az eddigi kutatási eredmények alapján még nem lehetséges a spektrumon belül valid alcsoportokat elkülöníteni.

MIT MOND A TUDOMÁNY?

- **Autisztikus triász/diád:** a korábbi felfogás szerint az autizmusra utaló tünetek három viselkedéses területhez sorolhatóak: a reciprok szociális interakciók és a reciprok kommunikáció minőségi eltéréseihez, valamint a szűk körű, sztereotip, repetitív érdeklődés, aktivitás, viselkedés területéhez.

Az autizmus viselkedéses képét leíró kutatások eredményeinek bővülése vezetett az autisztikus triász újraértelmezéséhez: a DSM-5 már az **autisztikus diád** – tartós deficit a **szociális kommunikációban** és **szociális interakciókban**, valamint **szűk körű repetitív mintázatok a viselkedésben, érdeklődésben, aktivitásban** – mentén tárgyalja a tüneti képet.

- **Triázon/diádon kívüli jellegzetességek:** az autisztikus triászba be nem sorolható, de az állapotot gyakran jellemző viselkedések közül a szokatlan szenzoros reakciók (atipikus túl- vagy alulérzékenység bizonyos ingerekre, szenzoros élménykereső viselkedés) a DSM-5-ben beemelődtek a diád második területe alá. Változatlanul triázon/diádon kívüli jellegzetességként értelmezzük a gyakran jelentkező egyenetlen képességprofilt, illetve a szigetszerű képességeket.

A SOK BIZONYTALANSÁG MELLETT..... EGY AUTISTA GYERMEK VAGY FELNŐTT SZÁMÁRA

- nehéz annak közlése, hogy mire van szüksége, vagy mit érez
- nehéz a másokkal való kapcsolatteremtés
- nehéz annak megértése, hogy a másik ember mit gondol vagy mit érez, mik a viselkedésének a mozgatói
- nehéz átlátni az egész helyzetet, gyakran elvész a részletekben
- a váratlan vagy szokásostól eltérő dolgok nyugtalanítóak lehetnek
- megterhelő lehet a rengeteg környezeti inger

Nem mindenkinek, nem egyforma mértékben és nem egyforma módon!

Elsősorban más...és nem csak „kevés” vagy „sok”

HOGY IS VAN EZ?

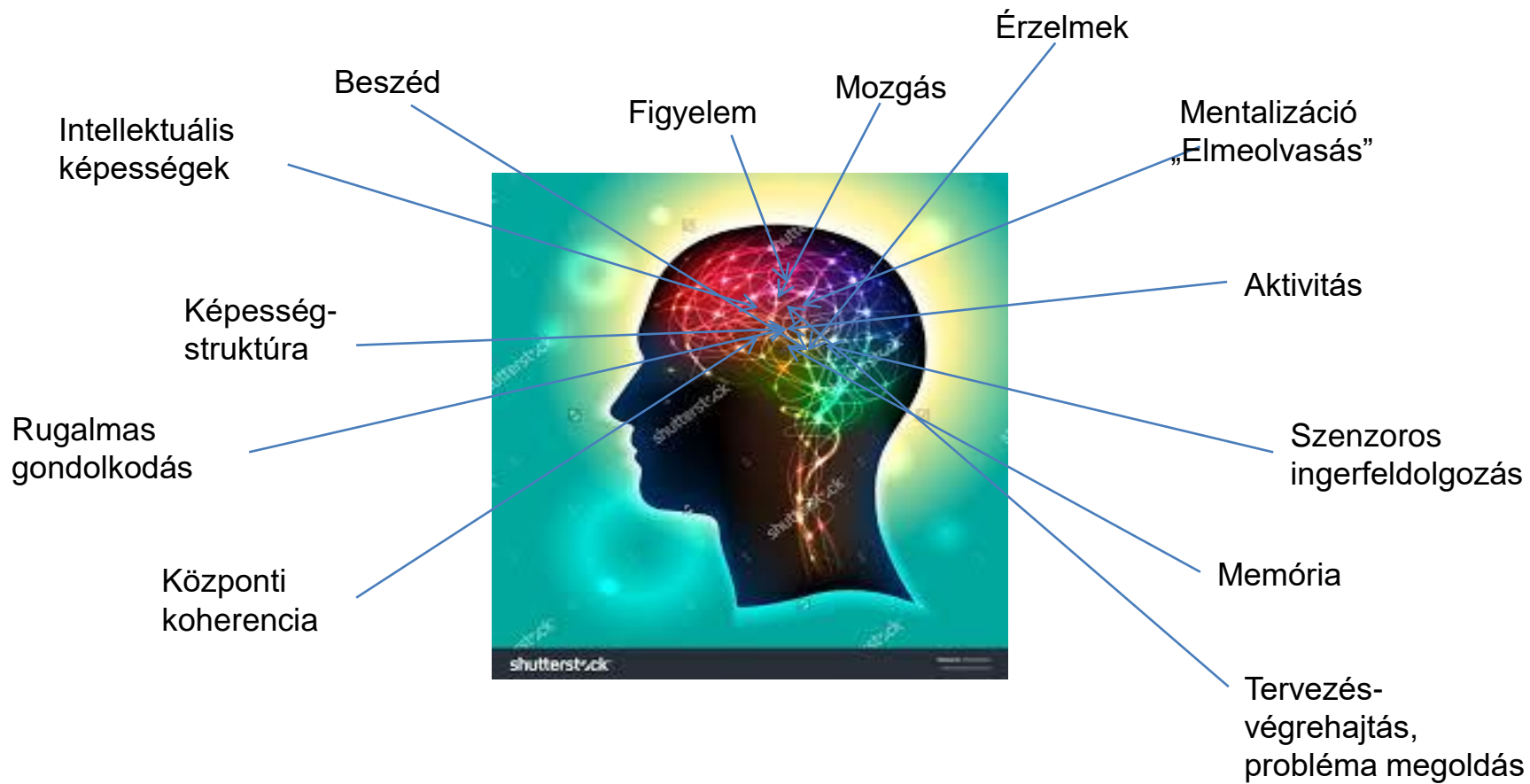
Látható

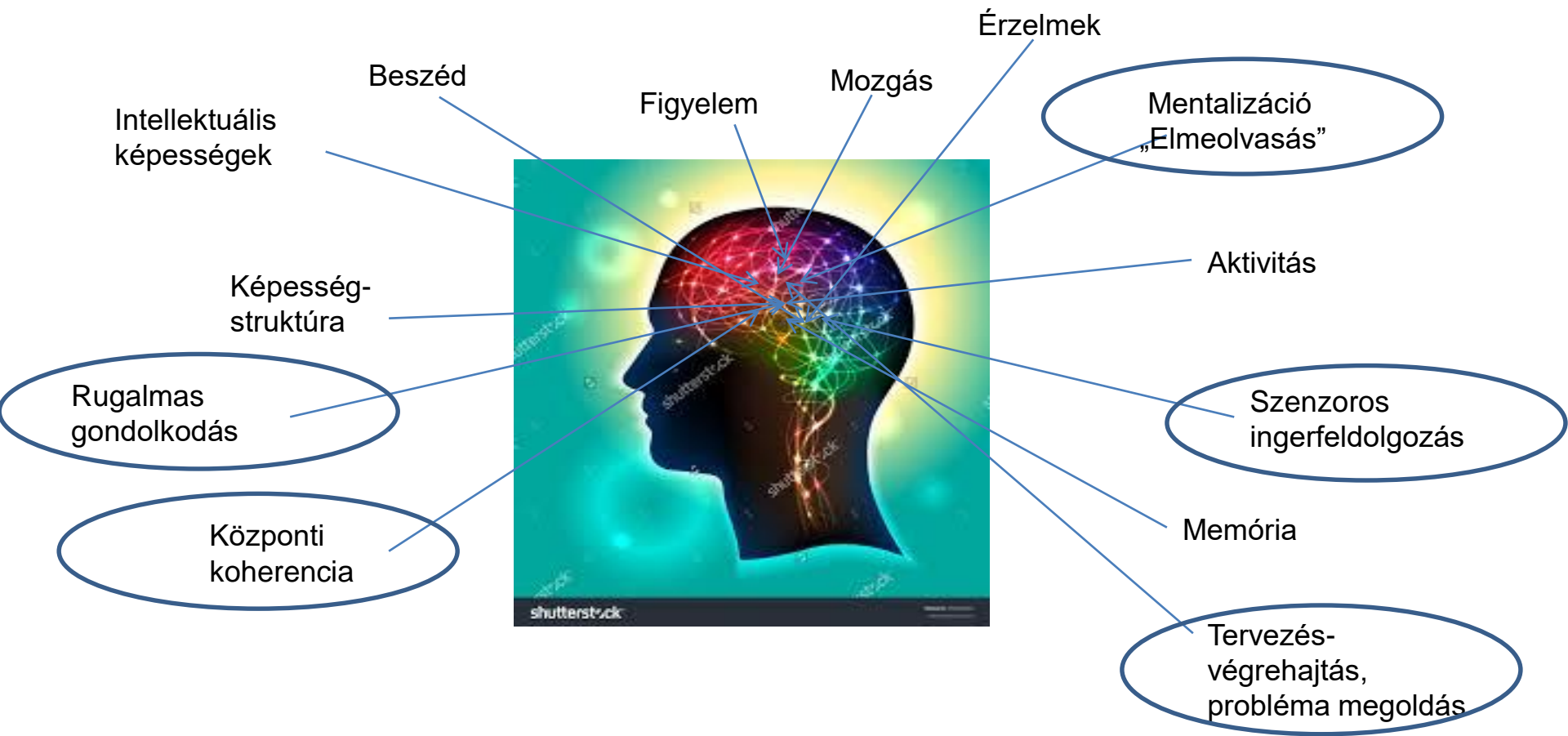
- Eltérő viselkedés

Nem látható

- Eltérő működés

„ELMEOLVASÁS”

Naiv tudatelmélet,
ToM (Theory of Mind),
mentalizáció

Agyunk „szociális
működése” teszi
lehetővé számunkra,
hogy mások
viselkedését
megértsük,
„olvassuk”, és arra
szinte automatikusan
reagáljunk.

Különösebb
erőfeszítés nélkül
tudatában vagyunk
annak, hogy mások
például gondolhatnak,
hihetnek valamit,
érzéseik, vágyaik
vannak.

Képesek vagyunk
arra, hogy mindezek
alapján egy másik
személy várható
viselkedésére
következtessünk.

Mit
érez/gondol/tervez,
stb. a másik? („Mi
van a fejében?”)

Érez-e, gondol-e,
tervez-e, stb. a
másik? („Van
valami a fejében?”)

Más nem azt tudja,
amit én tudok.

„...a többi diák csúfolódásának és zaklatásának komoly célpontja lettem, igaz ekkoriban kezdtem megtanulni, hogyan védhetem meg magam, és arra is rájöttem, hogy az emberi viselkedésnek és magatartásnak sok olyan íratlan szabálya van, amelyeket rajtam kívül mindenki ismer.” *(Marc Segar)*

*„Az autistáknak tudományos alapon kell megérteniük azokat a dolgokat, amelyeket a nem autisták ösztönösen is értenek”
(Marc Segar)*

LEHETSÉGES KÖVETKEZMÉNYEK A MINDENNAPOKBAN

- Szorong, ügyetlen társas helyzetekben, figyelmen kívül hagy szociális szabályokat.
- Nem tudja megfejtetni a beszélő szándékát (szó szerint ért).
- Nehéz megértenie mások nézőpontját.
- Mindig túlságosan őszinte, szó szerint értelmez, nem érti az iróniát, ugratást.
- Nem mindig érti, hogy más nem tudhatja azt, amit csak ő látott, vagy hallott
- Túl kevés, túl sok, vagy nem helyénvaló információt oszt meg másokkal

MIT GONDOL, AKI NEM TUDJA, MI A GOND?

- érzéketlen
- udvariatlan
- szemtelen
- neveletlen
- úgy viselkedik, mint egy jóval kisebb
gyerek

VÉGREHAJTÓ MŰKÖDÉSEK

TERVEZÉS

ELLENŐRZÉS

KIVITELEZÉS

Lépések

Idő

Sorrend

Tervezés, Emlékezés

Ellenőrzés

Rugalmasság

Kontroll

Figyelem

Vége?

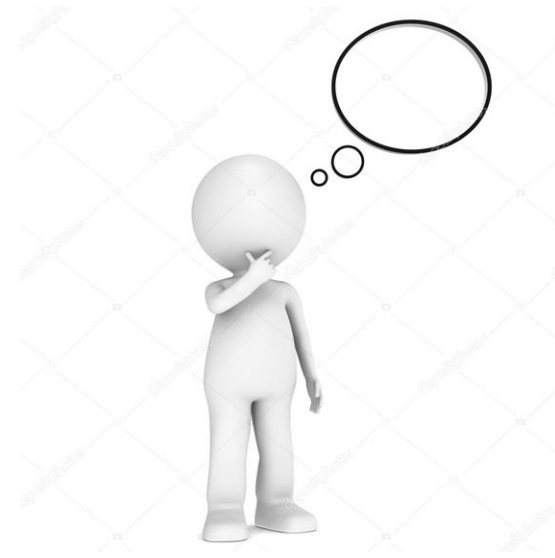
„Problémamegoldó” rendszer, amely azt teszi lehetővé, hogy egy cél érdekében viselkedésünket megszervezzük – egy egyszerű mindennapi feladattól, mint például a felöltözés, lényegesen összetettebb, bonyolultabb feladatokig.

LEHETSÉGES KÖVETKEZMÉNYEK A HÉTKÖZNAPOKBAN

- Nehézsége lehet akár igen egyszerű, hétköznapi cselekvéssorok kivitelezésében is (öltözés, mosakodás). Gyakori, hogy a cselekvések egyes elemei kimaradnak vagy egy-egy lépésen nem tud a gyermek túllépni, „leragad „lefagy” ha sürgetjük.
- Ragaszkodhat a jól bevált megoldásokhoz, rugalmatlan.
- Stresszt jelentenek az új helyzetek.
- Nehezebb a várakozás átélése
- A figyelmét nehezen tudja az éppen lényeges dolgokra irányítani, vagy átirányítani.

MIT GONDOL, AKI NEM TUDJA, MI A GOND?

- lusta ez a gyerek
- engem akar bosszantani, hiszen tudom, hogy tudja
- ez csak a dackorszak
- nem is figyel rám
- álmodozik
- nem képes rá
- nem akar önálló lenni
- túlságosan ki lett szolgálva

„NEM LÁTJA A FÁTÓL AZ ERDŐT”

„TIPIKUS”

Törekvés a részinformációk egységes, jelentésteli értelmezésére az adott kontextus figyelembevételével.

A nem odaillő, jelentéktelen részek kiszűrése.

Nem vagyunk egyformák – gondolkodási stílus

Az egész több mint a részek összessége.

„AUTISZTIKUS”

Inkább a részletek, kevésbé a „nagy kép”

A részek közötti összefüggések nehézségei

A kontextus olvasás

Szó szerinti értelmezés

Az általános értelmezés nehézsége

Sorok közötti olvasás

Az egész a részek összege

LEHETSÉGES KÖVETKEZMÉNYEK A HÉTKÖZNAPOKBAN

- Nehezen látják meg a látszólag nyilvánvaló összefüggéseket
- Kifejezetten ügyes olyan feladatokban, melyekben az apró részletek finom megkülönböztetése fontos (pl. puzzle)
- Kifejezetten nehezek azok a feladatok, helyzetek, melyekben az ingereket összességükben, a lényegét kiemelve kellene értelmeznünk (pl. egy ember arca, szövegösszefüggések, helyzetek)

LEHETSÉGES KÖVETKEZMÉNYEK A HÉTKÖZNAPOKBAN (SZENZOROS INGERFELDOLGOZÁS NEHÉZSÉGE)

- Étkezési problémák (pl. túl forró, túl hideg ételek, italok fogyasztása, bizonyos ételek elutasítása).
- Nem tud részt venni a tömegközlekedésben (a zaj, a szagok és a látványok túlterhelik).
- Testkontaktus
- Különös reakciók egyes ételekre, állagukra, színükre, szagukra, bizonyos ételek elutasítása
- Váratlan reakciók egyes ingerekre, zajokra, fényekre, érintésre, stb.
- Félelem a zajos, zsúfolt helyeken, pl. bevásárlóközpontok, tömegközlekedés
- Bizonyos ingerek keresése, pl. hangot adó eszközök, felületek simogatása, tárgyak közletről való nézegetése, nem ehető dolgok megkóstolása
- A saját test felől érkező ingerek nem vagy túlzott érzékelése, pl. fájdalom, éhség, hideg-meleg

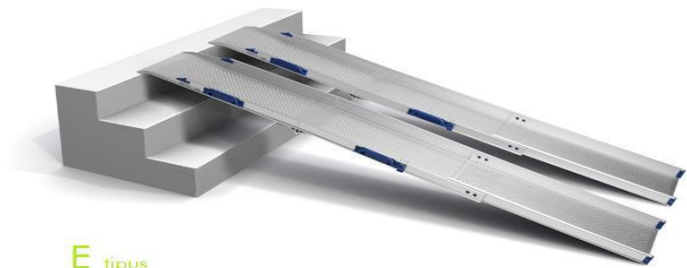

„Az autistáknak tudományos alapon kell megérteniük azokat a dolgokat, amelyeket a nem autisták ösztönösen is értenek”

(Marc Segar)

Ki alkalmazkodik kihez?
Aki tud (Theo Peeters)

HOGYAN SEGÍTHETÜNK? AKADÁLYMENTESÍTÉS! MIT AKADÁLYMENTESÍTÜNK?

E típus

KIKET „CÉLOZ” A TÁMOGATÁS?

Környezetre irányuló

Autizmus barát környezet

Személyek reakciói

Jól szervezett, személyre szabott
elfoglaltság

Gyermekre irányuló

- Belső erőforrások
- Kommunikációs készségek
- Társas készségek
- Megismerő tevékenységek

VIZUÁLIS INFORMÁCIÓ – DE MIÉRT?

- Bármeddig nézhető, ameddig csak szükséges
- Bármikor ismételten megnézhető
- A látható információ sokszor egyszerűbb

AUTIZMUS-BARÁT, AKADÁLYMENTES KÖRNYEZET

- Átlátható
- Kiszámítható
- Bejósolható
- Lépésről-lépésre

© Can Stock Photo

AKADÁLYMENTES KÖRNYEZET

Mi vagy ki (!) legyen akadálymentes

- **Én magam!**
 - Egyszerű nyelv
 - Idő a feldolgozáshoz
 - Konkrét, egyértelmű kijelentések
 - Kiszámítható, következetes viselkedés
- **A tágabb személyes körny**
 - Átlátható, ingerszegény
 - Saját hely(nyugi szoba)
- **Az épített környezet**
 - Szenzoros ingerek

AKADÁLYMENTES KÖRNYEZET

- Az összes tevékenység keretét adja az egész nap folyamán
- Egész életen át használandó
- Szintje, tartalma, formája a gyermek fejlődését követve változik

Nem az a kérdés, hogy van-e szükség vizuális támogatásra, hanem hogy milyenre?

SZEMLÉLET, KERET 1. BEJÓSQLHATÓ, KISZÁMÍTHATÓ KÖRNYEZET

HOL?

MIT?

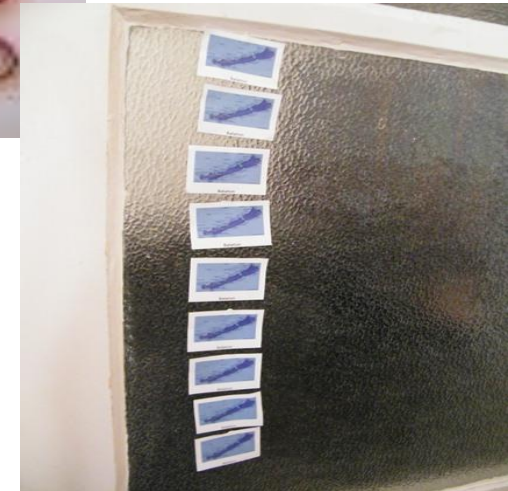
MEDDIG?

MI KÖVETKEZIK UTÁNA?

MIKOR?

Hetirend, havi vagy éves naptár

HÉTFŐ	KEDD	SZERDA	CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP
2011. MÁJUS						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Forrás: Nagy Orsolya

NAPIREND

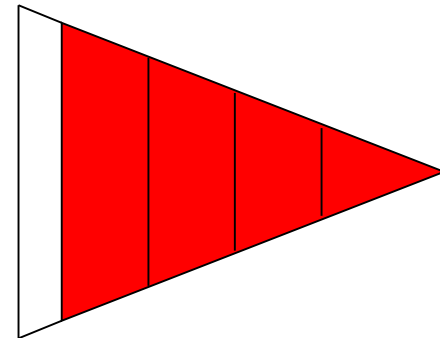
Tárgyak, fotók vagy képek segítségével összeállított egyéni részletezettségű „órarend” vagy „naptár”

- **A napirend segít**

- érthetővé és jól követhetővé tenni a nap eseményeit és helyszíneit
- előre jelezni a változásokat, a bizonytalanságokat
- megmondani, hogy mit kell és lehet csinálni
- láthatóvá tenni az idő múlását (ezt már megcsináltam, ez van még hátra)
- túllendülni a nap kevésbé kedvelt eseményein
- önállóbbá válni
- elfogadni a változásokat, vagyis rugalmasabbá válni

Én üzenek neked - ennyi ideig tart

Időzítő, óra

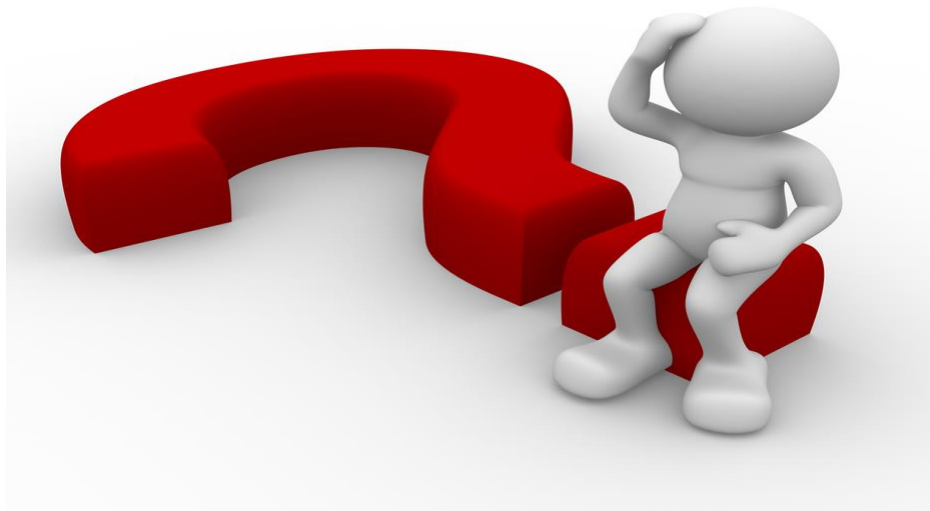
Forrás: Nagy Orsolya

Én üzenek neked – itt szoktuk csinálni/itt csinálhatod! **Tárgyak/tevékenységek helyének megjelölése**

SZEMLÉLET, KERETEK 2. VIZUÁLISAN TÁMOGATOTT INFORMÁCIÓ ÁTADÁS

Hogyan?

Folyamatábra

Forrás: Nagy Orsolya

FOLYAMATÁBRA

lehúzom a nadrágot	lehúzom az alsónadrágot	leülök a wc-re	pisilek, kakilok
használom a wc papírt	lehúzom a wc-t	felhúzom a nadrágot	felhúzom az alsónadrágot
kezet mosok			

Én üzenek neked - így csináld/ezt csinálhatod!

Játékválasztók

Forrás: Nagy Orsolya

ÉN ÜZENEK NEKED - ÍGY CSINÁLD/EZT CSINÁLHATOD! ÖNMAGÁÉRT BESZÉLŐ JÁTÉKOK

www.shoeboxtasks.com

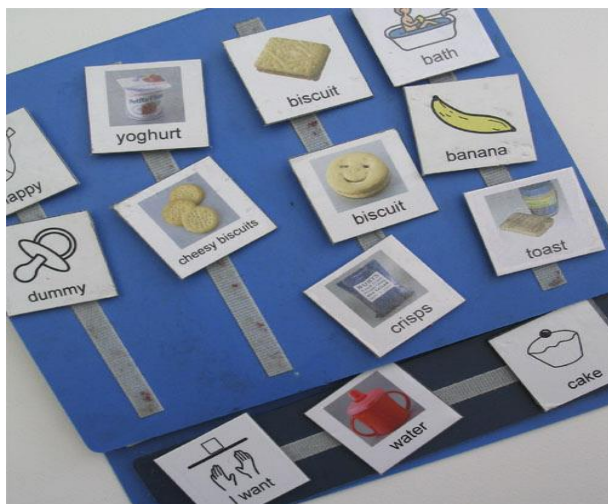
SZEMLÉLET, KERET 3. KOMMUNIKÁCIÓS ESZKÖZTÁR TÁMOGATÁSA

Mit szeretnél?

Mi történt?

TE ÜZENSZ NEKEM - MIT SZERETNÉL/MI TÖRTÉNT VELED? AAK

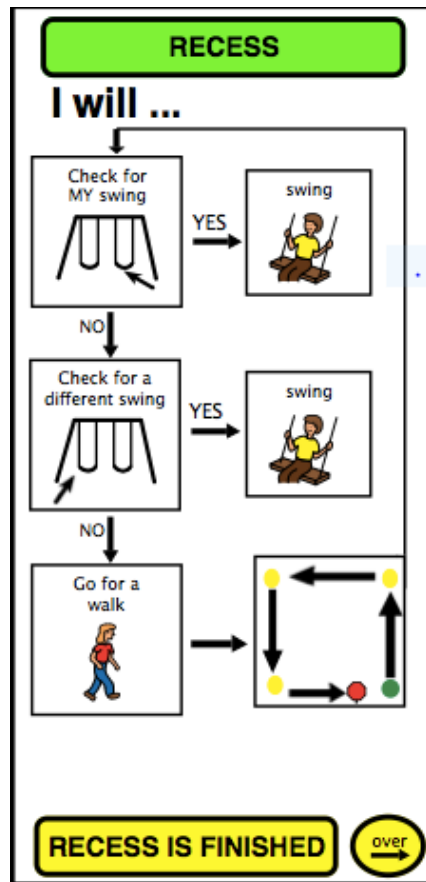
NAPLÓ

- egyszerű, érthető, követhető módon jelenítjük meg a gyermekkel történt legfontosabb eseményeket, élményeket
- lerajzoljuk, fotózzuk, beírjuk, ragasztjuk, stb.
- Kapcsolódó érzések (örültem, féltem, meglepődtem...)
- könnyebb felidézni és akár szavak nélkül is megosztani a mindennapi élményeket, valamint könnyebben tudunk beszélgetni is

SZEMLÉLET, KERET 4. TÁRSAS HELYZETEK MEGÉRTÉSÉNEK A TÁMOGATÁSA

SZOCIÁLIS FORGATÓKÖNYVEK

SZOCIÁLIS TÖRTÉNETEK

- Carol Gray
- Kötött szakmai szabályok szerint megírt rövid történet
- Társas helyzetek megértését segíti
- Rávilágít a helyzet szempontjából fontos tényezőkre, és pontos információkat ad arról, hogy mi történik, és miért.
- A szituáció leírása tartalmazza a fontos szociális szabályokat és a hétköznapi életben szokásos szociális reakciókat.

Szociális történetek

Ha szomjas vagyok

Az óvodában mindig kapok inni a reggelinél és az ebédnél.

De lehet, hogy én még többet is szeretnék inni. Akkor jelentkezem kell.

Ha felszólítanak, mondhatom, hogy

- Kérek még inni!

Lehet, hogy játék közben is szomjas vagyok.

Akkor oda kell mennem az óvó nénihez és mondani neki:

- Kérek inni!

Nagyon fontos, hogy igyak, ha szomjas vagyok. Ez megőv a betegségektől és nem lesz száraz a bőröm.

Ha ügyesen kértem, büszke lehetek magamra. Egészségemre!

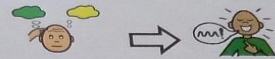

Ennyiszor kértem inni az oviban:

Nemet mondani okos dolog

Mások nem mindig tudják, mi jó nekem. Ezért fontos, hogy megmondjam.

Ha nem szeretnék a köszönésnél énekelni, csak mondanom kell:

- Én nem szeretnék énekelni.

Akkor csendben fogunk köszönni. Ez jó 😊

Ha nem akarom, hogy valaki túl közel jöjjön, vagy bántson, szólnom kell neki:

- Nem bántsz engem!

Ha mások is meghallják, hogy kiabálok, tudnak nekem segíteni. Ez jó 😊

Ha az oviban nem akarok odaülni a többiekhez, szólnom kell az óvónéninek:

- Most nem akarok odaülni.

Lehet, hogy megengedél, hogy távolabb üljek, vagy mást csináljak. Ez jó 😊

Nemet mondani okos dolog, mert így nem kell azt csinálnom, amit nem szeretnék. Büszke lehetek magamra.

Forrás: Nagy Orsolya

SZOCIÁLIS TÖRTÉNETEK

SZAFFNER ÉVA – GOSZTONYI NÓRA

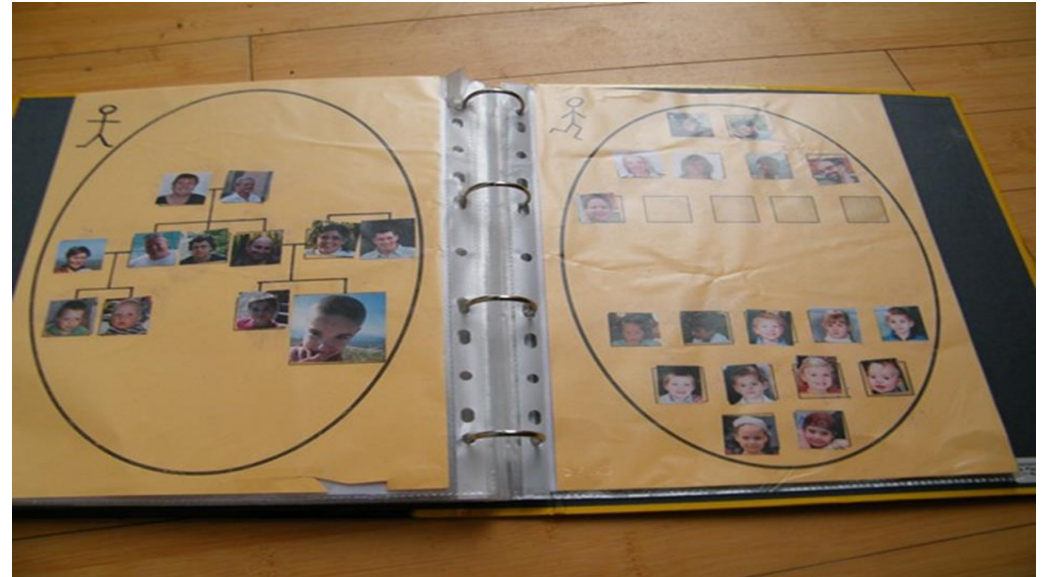
SZOCIÁLIS TÖRTÉNETEK AUTIZMUSSEL ÉLŐ GYERMEKEK SZÁMÁRA

MIÉRT SÍRNAK AZ EMBEREK OLYANKOR,
HA ÖRÜLNEK?

Geobook

Szociális körök

Forrás: Autizmus Koordinációs Iroda (1. kép)

Hangerő szabályozó

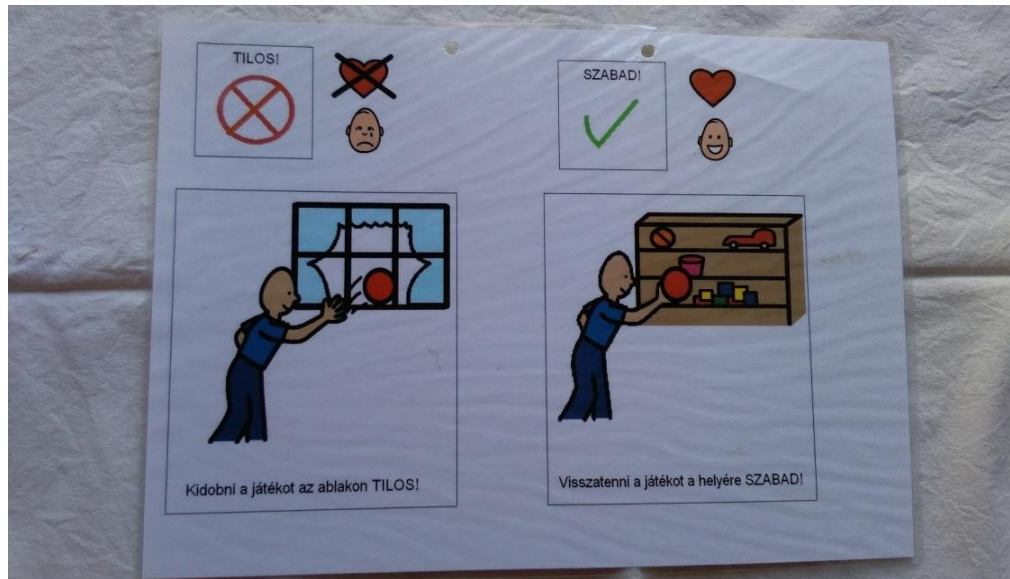
Forrás: Nagy Orsolya

SZEMLÉLET, KERET 5.

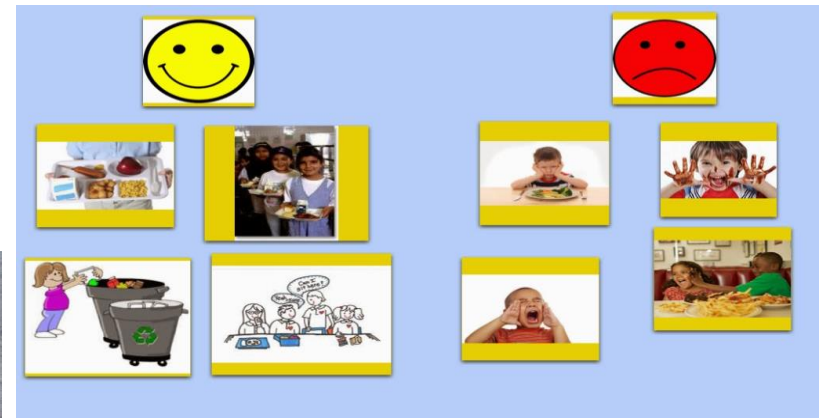
A VISELKEDÉS „SZABÁLYOZÁSA”

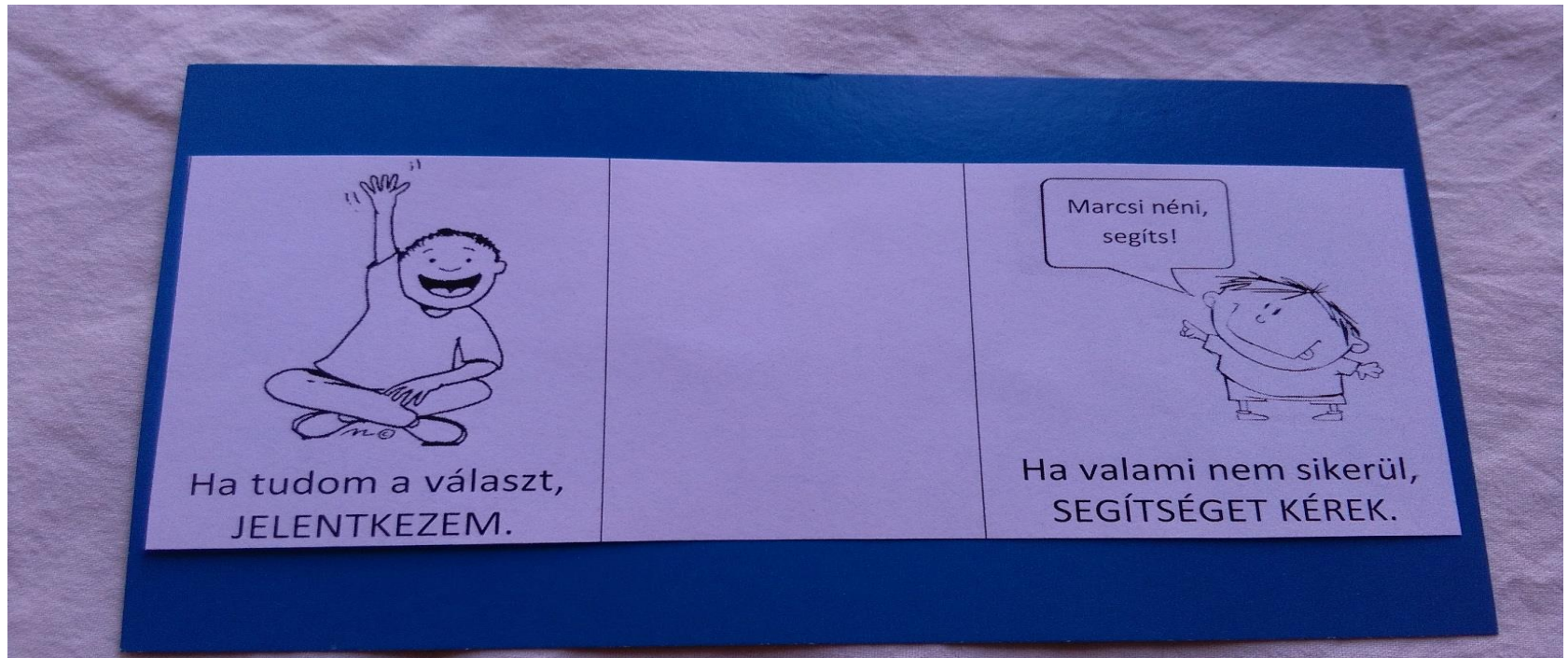
Szabálykártyák

Forrás: Nagy Orsolya

Szabálykártyák

Forrás: Nagy Orsolya

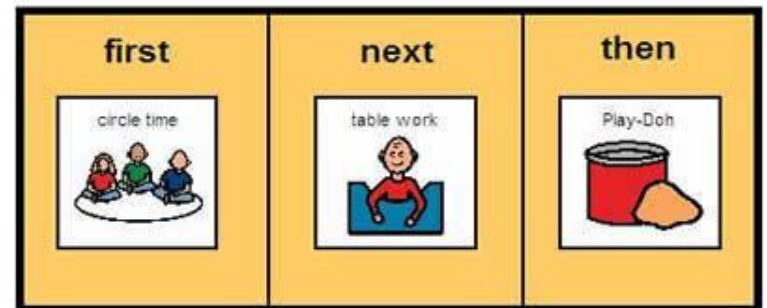
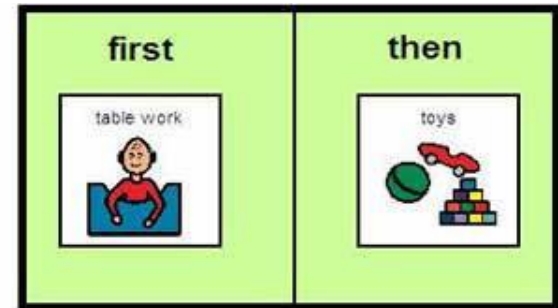
Jutalmazás

Forrás: Nagy Orsolya

ALKU MEGTANULÁSA

- Először-utánna

AKADÁLYMENTES KÖRNYEZET

- Az azonossághoz való ragaszkodás csökkentése, a változások elfogadása
- Változatos tevékenységek kialakítása
- Viselkedésproblémák megelőzése
- Önállóság
- **A környező világ jobb megértése**

A TÁMOGATÁS ALAPELVEI

Induljunk ki az autista gyerek nézőpontjából! Értsük meg!

Tanuljunk – ismerjük meg az autisztikus gondolkodás sajátosságait!

Alkalmazkodjunk a kommunikációnkban!

Legyünk kiszámíthatóak, előrejelzés, előzetes információk!

Adjunk minél több látható információt!

Adjunk időt!

VISELKEDÉS

- „A viselkedészavarok előfordulhatnak azoknál a gyerekeknél, akik semmilyen más eszközzel nem képesek ráirányítani a környezetük figyelmét arra, hogy bizonyos helyzetekben veszélyeztetve vagy kényelmetlenül érzik magukat...”
 - (David A.- Marslakó a játszótéren)

VSP, HA A LÁTOTT VISELKEDÉS MÓDJA, MÉRTÉKE

- a személy biológiai és fejlettségi korának nem megfelelő
- veszélyes önmagára vagy másokra
- hátrányos számára, mert korlátozza, akadályozza új készségek elsajátításában,
- jelentős stresszt okoz a környezetének, rontja az életminőségüket,
- sérti a szociális normákat

VISELKEDÉSPROBLÉMÁK

- Oka, célja, funkciója van ezek
 - megértése nélkül nem kezelhető a VSP!
- Pozitív eredménye van, megerősítést nyer, „megéri”

EREDMÉNY

- **Szociális:** ha személy figyelmet kap a közösségtől vagy elvonulhat, pihenhet
- **Szenzoros:** ha elérhet vonzó vagy elkerülhet kellemetlen ingereket
- **Anyagi:** tárgy vagy étel elérése, vagy sikeres elutasítása
- **Tevékenységbeli:** lehetőséget kap aktivitásra, vagy azok elkerülésére
- **Fiziológiai:** feszültségtől való megszabadulás

BŰNTETÉS

- Hosszútávon nem hatékony
- Mellékhatás: félelem
- Azt jelzi, mit ne tegyen, ahelyett, hogy mit tegyen
- Könnyen helyzetfüggővé válik a hatása
- Agressziót válthat ki
- Kialakulhat egy másik viselkedésprobléma

A VISELKEDÉS MEGFIGYELÉSÉVEL TUDATOSABBÁ VÁLHATUNK ABBAN, HOGY MIÉRT CSINÁLJA, AMIT CSINÁL

- a viselkedésprobléma
- tájékoztat arról, hogy a viselkedés a múltban pozitív eredménnyel járt
- **NEM ROSSZASÁG**, hanem a gyermek komoly erőfeszítése céljának elérése érdekében
- helyes viselkedés vagy helytelen viselkedés
– mindegy, funkcionális, **működik**

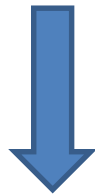
HELYZETHEZ NEM ILLŐ VISELKEDÉS

- Akkor tudjuk csökkenteni ha tudjuk az **okát, célját** és tanítunk helyette egy **azonos eredményt hozó**, de
 - társadalmilag elfogadott viselkedést
 - ELŐZMÉNY - **VIS.PROBL.** – KÖVETKEZMÉNY
- ELŐZMÉNY – **HELYES VIS.** – KÖVETKEZMÉNY

- Autizmus esetén kiemelt figyelmet kell fordítanunk a következőkre:
 - Nehezen érthető, ezért kevésbé érdekes számára saját viselkedésének szociális következménye
 - Nincs belső készítése saját élményeinek megosztására
 - Nehezebben utánoz, nem akar olyanná válni, azt csinálni, mint a többiek, ha utánoz, az célirányos

TANULÁS

- Nem tudja hasznosítani a társas helyzeteket

Sokkal kevesebb tanulási helyzetben tud részt venni, mint az átlagosan fejlődő gyerekek

- Nekünk kell sokkal érthetőbbé, követhetőbbé tenni ezeket a helyzeteket

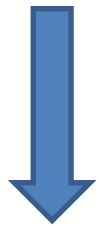
AZ INGERFELDOLGOZÁS NEHÉZSÉGE LEHET A VSP OKA

- **Neurotipikus folyamat**

1. érzékelés
2. észlelés
3. feldolgozás, megértés, tervezés
4. viselkedés kivitelezése

- **Autizmussal élők inger feldolgozási folyamata**

- 1. Érzékelés

- (2. észlelés és 3. feldolgozás jellegzetesen eltérő)

- 4. Viselkedés

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉST NEHEZÍTŐ PROBLÉMÁK

- beszédértés, kommunikáció, figyelem, emlékezet, utánzás,
- általánosítás, lényeg kiemelése (részletek és az egész),
- kivitelezési funkció (gátlás),
- szociális készségek, nyelvhasználat sajátosságai,
- „gondolatolvasás”..

**Napirend, folyamatábrák, vizuális szabályok,
elígazító eszközök**

- MIT?
- HOL?
- MIKOR?
- MEDDIG?
- HOGYAN

MOTIVÁCIÓ

- A szociális válaszokat sokszor nehezen értik az autista gyerekek

Kézzelfogható jutalom:

azonnali

késleltetett

A MOTIVÁCIÓ ÉS A JUTALMAZÁS ALAPSZABÁLYAI

- A TANULÁS MEGERŐSÍTÉS FÜGGVÉNYE!
 - A gyerekeknek látnia kell, hogy „MIÉRT?” tegye
 - Személyes, egyedi legyen
 - Valódi tárgy, aktivitás, aminek a legjobban örül
 - A gyermek választhatja ki
 - Bármilyen lehet, ami a helyzetben adható
 - A kijelölt jutalom csak a teljesítéskor adható
 - Legjobb a helyzetből adódó „természetes” jutalom

A JUTALOM ALKALMAZÁSA

- Alkut kötünk a jutalom eléréséért
- A teljesítést azonnal jutalmazzuk
- Feladat részeredményeinél is adható
- Változtatni, csökkenteni, ritkítani, késleltetni kell
- A kiválasztott jutalom „ingyen” nem érhető el

VISELKEDÉS ELEMZÉSHEZ EGY LEHETSÉGES MÓDSZER

Körülmények

Inger

Viselkedés

Következmény

STAR MODELL

- Ha ezekre figyelünk és meg próbáljuk megérteni, az segíthet azonosítani azokat a dolgokat, amiket meg tudunk változtatni a viselkedés változása érdekében
- Segít:
- Szisztematikus megfigyelésben
- A viselkedés megértésében
- A megelőzésre való koncentrációban
- Akcióterv kidolgozásában

- nem mindig vesszük észre az ingert, néha a robbanás mintha a semmiből jönne
- egy adott inger is különböző hatást válthat ki napról napra
- “utolsó csepp”, mint inger
- van egy pont a folyamatban, ahol a gyerek elveszíti a viselkedés kontrollt, már nem lehet a folyamatot visszafordítani
- a különböző fázisokban különböző módon kell nekünk viselkedni
- érdemes egy-egy konkrét taktikát fenntartani minden fázisra

RÖVID TÁVÚ STRATÉGIÁK “BALHÉK” ESETÉRE

bármennyire tudatosak vagyunk, időnként elkerülhetetlen egy-egy dühkitörés

- a dühroham lehet a túlterheltség jele, nem tudatos választás a gyerek részéről - pl. frusztráció, szorongás, fájdalom miatt
- lehet tanult viselkedés
- érzelem szabályozási probléma

INGER

- eltávolíthatjuk a kiváltó ingert vagy a gyereket az inger közeléből
- kommunikációként értelmezve, ez egy helyzet a kommunikáció tanítására
- elterelhetjük a gyerek figyelmét
- lehetőség a stressz elviselésének tanítására

NŐ A FESZÜLTSG

- emlékeztethetjük a jutalomra
- emlékeztethetjük a szabályra
- lehetőségek a megnyugtatóra (pl. cumi, kedvenc takaró, önnyugtató stratégiák, spec. érdeklődés)
- a mi kérésünk újrafogalmazása - egyszerűen, mit csináljon
- változtassunk az eredeti kérésen (rugalmasság)
- a megnyugtató legyen a cél, lassan, halkán, nyugodtan

ROBBANÁS

- vigyázni a gyerek biztonságára
- vigyázni a környezet épségére
- érdemes segítséget kérni, ha szükséges
- a megnyugtatótatás a cél

MEGNYUGVÁS

- mindenkinek idő kell a megnyugváshoz
- találjunk valamit, amit jutalmazhatunk
- folytatni kell a megkezdett
tevékenységet, újragondolva, hogy mit kell
megváltoztatnia a továbbiakban
- a helyzetet elemezhetjük, elkerülő
stratégiákat kereshetünk

AJÁNLOTT SZAKIRODALOM, KÉPZÉSEK

- <https://fszk.hu/kiadvany-tematerulet/autizmus-spektrum-zavar/>
- <https://fszk.hu/kiadvany/aki-bujt-aki-nem/>
- http://www.educatio.hu/bin/content/tamop311/download/tamop_311/kiadvanyok/SNI/modellprogram.pdf
- Budapesti Korai Fejlesztő Központ - Autizmussal élő gyerekek az óvodában - integráció a gyakorlatban (<http://www.koraifejlesztzo.hu/index.php?ln=hu&p=more&id=52&m=14#177>)
- Autizmus Alapítvány-Alapozó tanfolyam (<https://www.autizmus.hu/single-post/2019/01/25/1-alapoz%C3%B3-tanfolyam>)
- Kézenfogva Alapítvány: Az autizmus spektrum zavarral élő gyermekek – az autizmus szempontú, információ-kommunikációs akadálymentesítés alapelvei http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/kezenfogva_2020_tavaszi_kepzesek.pdf

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

KISS NIKOLETTA

MONTÁZS projekt

A fogyatékos személyek számára nyújtott szakmai
és közszolgáltatások hozzáférhetőségének

kialakítása, fejlesztése

EFOP 1.9.2. – VEKOP-16-2016-00001

**Nemzeti Foglalkoztatási- és Szociálpolitikai
Központ**

Közhasznú Nonprofit Kft.

székhely: 1138 Budapest, Váci út 191.

telefon (+36 1) 450 3230; fax: (+36 1) 450 3235

e-mail: titkarsag@fszk.hu; <http://www.fszk.hu>

Nyilvántartásba vételi szám: E-000892/2014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE